

Wyrok z dnia 29 stycznia 2008 r.

I UK 192/07

Wykonywanie pracy przez pracowników zatrudnionych w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych nie mieści się w określeniu „prace przy spawaniu” wymienionym w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) i nie uprawnia do uzyskania emerytury na podstawie art. 32 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Przewodniczący SSN Romualda Spyt, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera, Zbigniew Hajn (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 29 stycznia 2008 r. sprawy z odwołania Jerzego B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o prawo do wcześniejszej emerytury, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 stycznia 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Zaskarżonym skargą kasacyjną wyrokiem Sąd Apelacyjny w Katowicach, uwzględniając apelację organu rentowego, zmienił wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z 26 maja 2006 r. przyznający odwołującemu się Jerzemu B. prawo do emerytury od 23 lutego 2006 r. i oddalił jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w C., odmawiającej mu prawa do emerytury z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych.

Sąd drugiej instancji przyjął ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, lecz wy prowadził z nich odmienne wnioski, uznając, że Jerzy B. (urodzony 23 lutego 1946 r.) ma ponad 25 lat stażu ubezpieczeniowego, w tym łączny staż pracy w szczególnych warunkach w wymiarze 14 lat, 2 miesiące i 20 dni. Odnośnie do spornego okresu zatrudnienia od 2 grudnia 1968 r. do 31 października 1982 r. Sąd Apelacyjny przyjął za Sądem pierwszej instancji, że odwołujący się pracował w C. Przedsiębiorstwie Instalacji Przemysłowych na stanowisku tokarza w Zakładzie Produkcji Pomocniczej na stałe i w pełnym wymiarze czasu pracy w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych. W Zakładzie Produkcji Pomocniczej produkowano konstrukcje stalowe rurociągów, słupów stalowych i inne elementy konstrukcyjne. W tej samej hali pracowali pracownicy zatrudnieni na stanowiskach spawaczy, monterów, ślusarzy, tokarzy i blacharzy. Spawacze stanowili 50% ogółu pracowników. Nie było tam wydzielonych stanowisk spawalniczych. Spawacze w zależności od potrzeb pracowali w różnych miejscach hali produkcyjnej. Odwołujący się pracował na różnych maszynach: tokarkach, frezarkach i gilotynach w różnych miejscach hali produkcyjnej. Okresowo pracował on także, na ustne polecenie przełożonych, na stanowisku ślusarz - spawacz w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych w tej samej hali produkcyjnej i w takich samych warunkach. Podczas tego zatrudnienia otrzymywał dodatki za pracę w szczególnych warunkach.

Dokonując oceny prawnej przedstawionych wyżej ustaleń, Sąd Apelacyjny nie zgodził się z poglądem Sądu Okręgowego, że w spornym okresie odwołujący się wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracę w warunkach szczególnych w charakterze tokarza w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych, tj. pracę przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym i atomowodorowym wymienioną w dziale XIV poz. 12 wykazu A - stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., powoływanego dalej, jako „rozporządzenie z 1983 r.”). Zdaniem Sądu drugiej instancji pkt 12 działu XIV wykazu A, operując zwrotem: „prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowodorowym”, opisują pewien proces technologiczny w ciągu produkcyjnym. Zatem, pracami przy spawaniu są prace wykonywane w przebiegu procesu spawania. Inaczej mówiąc, odwołujący się musiałby wykazać, że w trakcie zatrudnienia w okresie od 2 grudnia 1968 r. do 31 października 1982 r. wykonywał stale i w pełnym wymiarze

pracę polegającą na spawaniu. Jednakże, jak wynika z ustaleń Sądu Okręgowego, odwołujący się był zatrudniony na stanowisku tokarza. W spornym okresie pracował w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych. W tej samej hali pracowali pracownicy zatrudnieni na stanowiskach spawaczy, monterów, ślusarzy, tokarzy i blacharzy. Nie było tam wydzielonych stanowisk spawalniczych, a spawacze, w zależności od potrzeb, pracowali w różnych miejscach hali produkcyjnej. Odwołujący się pracował na różnych maszynach: tokarkach, frezarkach i gilotynach w różnych miejscach hali produkcyjnej. Nie był on więc zatrudniony przy spawaniu.

Sąd Apelacyjny wskazał ponadto, że w załączniku nr 1 działu XIV, poz. 12 („prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowo-wodorowym”) zarządzenia Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego nr 3 z dnia 30 marca 1985 r. w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu hutnictwa i przemysłu maszynowego (Dz.Urz. MHiPM nr 1-3, poz. 1, powoływanego dalej, jako: „zarządzenie z 1985 r.”) wskazano w pkt 4 pracowników zatrudnionych w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych w wydziałach spawalniczych, zaś odwołujący się nie wykazał, że Zakład Produkcji Pomocniczej był wydziałem spawalniczym, o jakim mowa w powołanym przepisie.

W skardze kasacyjnej, odniesionej do całego wyroku Sądu Apelacyjnego, odwołujący się zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 32 ust. 1 i 4 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) oraz § 4 ust. 1 rozporządzenia z 1983 r., przez przyjęcie, że określenie „prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowodorowym” zawarte w wykazie A Dziale XIV poz. 12 tego rozporządzenia, należy rozumieć zwężająco i przyjmować, że szczególne warunki pracy przy spawaniu dotyczą jedynie spawacza, co jest sprzeczne z wykładnią językową i nie znajduje uzasadnienia w wykładni systemowej. Skarżący wniósł o uchYLENIE zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji, z uwzględnieniem kosztów postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu skargi pełnomocnik skarżącego podniósł, że rozumowanie Sądu Apelacyjnego, dotyczące wykładni sformułowania „praca przy spawaniu”, którym posłużył się ustawodawca w wykazie A dział XIV poz. 12 rozporządzenia z 1983 r., jest błędne i sprzeczne z wykładnią językową. Jego zdaniem „przy spawaniu” pracuje zarówno spawacz, jak i pomocnik spawacza, ślusarz lub tokarz, których ścisła

współpraca w ciągu technologicznym umożliwia osiągnięcie efektu finalnego. W takim ciągu technologicznym wszystkie wymienione osoby są w równym stopniu narażone na szczególne warunki pracy związane z pracą przy spawaniu. Ustawodawca, posługując się określeniem „praca przy spawaniu”, miał na myśli sytuacje, w których zasięg szkodliwości spawania jest znacznie szerszy niż dla osoby faktycznie spawającej. Potwierdza to lektura wykazów zamieszczonych w rozporządzeniu, w których przyjęto dwojaką technikę redagowania zapisów. Albo określa się precyzyjnie nazwę stanowiska pracy (wykaz B, np. trymer, sztauer, koksowniczy, wytapiacz stali) albo, jak w omawianym przypadku, podaje opisowo warunki wykonywania pracy zaliczanej do pracy w warunkach szczególnych, np. przy spawaniu, przy szlifowaniu. Każdy pracujący w tych warunkach, ogólnie określonych jako szkodliwe, winien być traktowany podobnie, a nie tylko osoba, której nazwa stanowiska pracy odpowiada opisowi zawartemu w wykazie. Ponadto, nieściśle określenie stanowiska pracy nakłada na sąd konieczność badania warunków wykonywania pracy pod kątem spełnienia wymogów ustawowych a nie ograniczania się do tworzenia zamkniętego wykazu uprawnionych profesji. Jediną granicą dokonywanej wykładni winno być znaczenie językowe przepisu, ustalone w oparciu o zasady języka polskiego. Potwierdzeniem tej interpretacji jest zarządzenie z 1985 r., które nie stanowi w obecnym stanie prawnym podstawy normatywnej, ale winno służyć jako materiał informacyjny i pomocniczy. Zarządzenie to w punkcie 4 uznawało, jako wykonujących pracę w warunkach szczególnych, pracowników zatrudnionych w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych w wydziałach spawalniczych. Wynika stąd, że intencją ustawodawcy nie było zawężanie kręgu pracowników jedynie do spawaczy, lecz objęcie tą kategorią innych pracowników, którzy z uwagi na uwarunkowania technologiczne mogą być traktowani jako pracujący przy spawaniu. Zatem pracownicy zatrudnieni w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych w wydziałach spawalniczych, którzy stosownie do poprzedniego stanu prawnego uzyskaliby uprawnienia do wcześniejszej emerytury, mogą także w obecnym stanie prawnym, skutecznie ubiegać się o takie uprawnienie, bowiem wynika ono z interpretacji przepisów rozporządzenia. Skarżący podkreślił na koniec, że przed Sądem pierwszej instancji organ rentowy nie kwestionował co do zasady uprawnień ubezpieczonego, a jedynie podnosił, że nie udowodnił on pracy na stałe w pełnym wymiarze czasu pracy w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach podstaw kasacyjnych, a ponieważ skarżący nie zarzucił naruszenia przepisów postępowania jest związany podstawą faktyczną zaskarżonego wyroku przy ocenie naruszenia prawa materialnego (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). W szczególności związane to obejmuje ustalenie Sądu Apelacyjnego, że Jerzy B. pracował w spornym okresie na różnych maszynach: tokarkach, frezarkach i gilotynach w różnych miejscach hali produkcyjnej, w tym w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych. Natomiast nie był on zatrudniony „w przebiegu procesu spawania”. Skarżący, jak wskazano, nie kwestionuje tych ustaleń stosownymi zarzutami naruszenia przepisów postępowania i, jak wynika z treści skargi, akceptuje je, opierając swoją argumentację prawną na twierdzeniu, że był zatrudniony w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych. Spór dotyczy uznania okresu zatrudnienia odwołującego się w C. Przedsiębiorstwie Instalacji Przemysłowych na stanowisku tokarza w Zakładzie Produkcji Pomocniczej od 2 grudnia 1968 r. do 31 października 1982 r. za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 Nr 39, poz. 353, powoływanej dalej, jako „ustawa o emeryturach i rentach”). Jak wynika z rozważań Sądu Apelacyjnego oraz z treści skargi, problemem prawnym wymagającym rozwiązania jest wyjaśnienie określenia „prace przy spawaniu”, zawartego w pkt 12, Działu XIV wykazu A rozporządzenia z 1983 r. Od tego zależy bowiem stwierdzenie, czy prace wykonywane przez Jerzy B. mieszczą się w tym określeniu i w rezultacie, czy mogą być zakwalifikowane jako praca w szczególnych warunkach. W tej kwestii Sąd Najwyższy podziela pogląd wyrażony w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że określenie to obejmuje prace wykonywane w przebiegu procesu spawania. Takie rozumienie rozważanego zwrotu wynika z jego wykładni językowej, prowadzącej do wniosku, że podobnie jak inne podobne zwroty, np. „przy sprzątanii”, obejmuje czynności związane ze spawaniem (sprzątanii), a nie obejmuje, wbrew twierdzeniu przedstawionemu w skardze, czynności innego pracownika znajdującego się w bezpośredniej bliskości. Należy też dodać, że użycie określenia „przy spawaniu” zamiast terminu „spawacz” pozwala objąć nim także prace wykonywane w przebiegu procesu spawania przez pracowników niebędących spawaczami, jak np. przez wskazanych w

załączniku nr 1 do zarządzenia z 1985 r. pracowników zatrudnionych na stanowisku operatora automatu do spawania kształtowników (Dział XIV, poz. 12, pkt 2).

Zamieszczenie w wykazie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach, uprawniające do niższego wieku emerytalnego, także pozycji: „pracownicy zatrudnieni w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych w wydziałach spawalniczych” (Dział XIV, poz. 12, pkt 4), nie oznacza, wbrew stanowisku skarżącego, że czynności tych pracowników mogą być uznane za „prace przy spawaniu” w wyżej wskazanym znaczeniu. Co prawda, zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego „zarządzenia resortowe wydane na podstawie par. 1 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w zakresie, w jakim stanowią wyłącznie wykazy stanowisk, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A i B będących załącznikiem do rozporządzenia, objęte są odesłaniem określonym w art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych” (wyrok Sądu Najwyższego z 9 maja 2006 r., II UK 183/05, niepublikowany; także uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392), jednakże stanowisko to należy odczytywać łącznie z zapatrywaniem tego Sądu, że „wykonywanie pracy na stanowisku określonym w zarządzeniu resortowym, której nie wymieniono w wykazach A i B, stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), nie uprawnia do uzyskania emerytury na podstawie art. 32 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych” (wyroki Sądu Najwyższego z 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306; z dnia 23 listopada 2004 r., I UK 15/04, OSNP 2005 nr 11, poz. 161).

W świetle powyższych uwag nie ulega wątpliwości, że „praca wykonywana przez pracowników zatrudnionych w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych w wydziałach spawalniczych” (Dział XIV, poz. 12, pkt 4 załącznika nr 1 do zarządzenia z 1985 r.) nie mieści się w określeniu „prace przy spawaniu”, nie jest więc pracą wymienioną w wykazach A i B, stanowiących załącznik do rozporządzenia z 1983 r. Z tego względu wykonywanie takiej pracy nie uprawnia do uzyskania emery-

tury na podstawie art. 32 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach.

Zważywszy ponadto, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych mają charakter norm bezwzględnie obowiązujących, co w konsekwencji oznacza, że określona w ustawie o emeryturach i rentach, instytucja „wcześniejszej emerytury” musi podlegać ścisłej wykładni (wyrok SN z 6 marca 2007, I UK 287/06), Sąd Najwyższy na podstawie 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====